

Motion till riksdagen 2005/06:U268

av Cecilia Wigström m.fl. (fp)

Mänskliga rättigheter på Kuba

Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om situationen för mänskliga rättigheter och demokrati på Kuba.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att Sverige inom EU-kretsen tar initiativ till att EU omprövar beslutet att lyfta de diplomatiska sanktionerna gentemot Kuba samt att Sverige skall bjuda in representanter för demokratirörelsen till den svenska ambassaden vid firandet av den svenska nationaldagen.
3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att Sverige bör arbeta för upprättandet av en särskild avdelning för att stödja övergång till demokrati under EU-kommissionens kontor i Havanna.
4. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om det nuvarande svenska biståndet till Kuba.
5. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om principer för svenskt bistånd till Kuba.
6. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om ett strategiskt demokratibistandsprogram för Kuba.

Inledning

Under hela 1990-talet och fram till 2002 skördade demokratirörelsen på Kuba stora framgångar. Den arresteringsvåg av demokratiaktivister som regimen inledde i mars 2003 var ett svar på detta. Under 2003 och 2004 dömdes mer än 80 demokratiaktivister till långa fängelsestraff. Till en början var demokratirörelsen slagen och svag, men i slutet av 2003 kom aktiviteterna igång igen.

Enligt Amnesty International fanns det i maj 2005 åtminstone 71 samvetsfångar på Kuba. En samvetsfånge är en person som fängslats på grund av sin politiska eller religiösa övertygelse, eller på grund av etniskt ursprung, kön, hudfärg, språk, socialt ursprung, sexuell läggning etc., under förutsättning att hon eller han inte utövat eller förespråkade våld. Lokala människorättsaktivister

Fel! Okänt namn på

menar att det dessutom finns minst 300 politiska fångar. Politiska fångar har fängslats för sin politiska aktivitet, tillhör ofta oppositionen i ett land, men har förbjudits att arbeta politiskt. Sannolikt är mörkertalet vad gäller såväl samvetsfångar som politiska fångar mycket stort.

Situationen i fångelserna på Kuba är extra allvarlig för dem som fängslats för politiska handlingar. Dissidenter stängs in på psykiatriska kliniker och blir ofta utsatta för våld och trakasserier. Många av dem som fängslades under 2003 lider av mycket allvarliga hälsoproblem trots att de var friska när de dömdes. Till exempel befinner sig människorättsaktivisten Hector Palacios sedan 2003 på ett fängelsesjukhus med omfattande och livshotande hälsoproblem. Myndigheterna har dock tydligt förklarat för hustrun Gisela Delgado, som också är en av de främsta människorättsaktivisterna i landet, att om hon inte slutar med sina protester kommer Palacios aldrig att få den vård han behöver. Under 2004 tilläts ett tiotal av de sjukaste fångarna att avtjäna sina straff i hemmet, sannolikt för att regeringen inte vill riskera att de dör i fångelserna.

Under 2003 avrättades tre båtkapare efter summariska rättegångar. Trots att utrikesminister Felipe Perez Roque hävdade att dödsstraffet på sikt bör avskaffas tilläts ingen offentlig debatt om dödsstraffet.

Inte heller Varelaprojektet, som hittills lämnat in 25 000 namnunderskrifter till nationalförsamlingen till stöd för en folkomröstning om demokratiska reformer, har debatteras offentligt. Och det finns i dag inga förslag om att ändra de artiklar i den kubanska konstitutionen som allvarligast kränker de mänskliga rättigheterna.

Demokratirörelsen stärktes under hela 2004. Mycket av arbetet kretsar kring stöd till familjerna till de politiska fångarna och protester mot fängslandena. Men även arbetet i de politiska partierna, människorättsorganisationerna, Varelaprojektet, de oberoende nyhetsbyråerna och de fria biblioteken har stärkts. Aktivisterna är dock hårt utsatta och trakasserier från myndigheterna är kontinuerliga. När den till Folkpartiet närliggande biståndsorganisationen Silc (Svenskt internationellt liberalt centrum) såväl 2004 och 2005 bjudit in representanter för Folkpartiets liberala systerpartier till Sverige har de inte fått utresetillstånd från Kuba.

EU:s Kubapolitik

I januari 2005 beslöt EU:s utrikesministrar, inklusive Laila Freivalds, att lyfta de diplomatiska sanktionerna mot Kuba, vars viktigaste del innebar att alla EU-ambassader på Kuba skulle inbjuda representanter för demokratirörelsen till medlemslänternas respektive nationaldagar. Sanktionerna infördes som en konsekvens av massarresteringarna i mars 2003. Anledningen till hävandet, för övrigt ett resultat av massiv lobbying från den spanska socialistregeringen, var att söka förbättra situationen på Kuba genom "kritisk dialog". Den 14 juni beslutade samma utrikesministrar, trots starka protester från mänskliga rättighetsorganisationer, att förlänga beslutet.

Fel! Okänt namn på

Som tidigare nämnts är dock situationen för de mänskliga rättigheterna på Kuba fortsatt allvarlig och angreppen mot oppositionella pågår alltjämt. Av de 50 regimkritiker som fängslades efter fredliga demonstrationer, bara en månad efter EU-beslutet i juni, hålls 15 personer fortsatt frihetsberövade. De riskerar långa fängelsestraff för att de publicerat texter om situationen i landet och kritiserat regeringen.

Under våren dömdes 400 ungdomar till mellan ett och tre år i fängelse i ”preventivt” syfte, dvs. trots att de inte begått några brott, utan bara för att regeringen ville skrämja ungdomar från att tänka och agera fritt.

Kuba är i dag efter Kina det land som håller flest journalister fängslade. De fortsatta brotten mot mänskliga rättigheter på Kuba visar därmed att den nya mjukare EU-linjen, utan några som helst krav på motprestation, är totalt verkningslös. Folkpartiet kräver därför att Sverige inom EU-kretsen tar initiativ till att EU ska ompröva beslutet att lyfta de diplomatiska sanktionerna gentemot Kuba, och alldeles oavsett EU:s position, bjuder in representanter för demokratirörelsen till den svenska ambassaden vid firandet av den svenska nationaldagen.

Sverige bör också arbeta för upprättandet av en särskild transitionsavdelning under EU-kommissionens kontor i Havanna. En sådan ska, efter tjeckisk modell, stödja demokratirörelsen med exempelvis telefoner och datorer, de fria biblioteken kan ges böcker, utbildningar i demokrati och journalistik kan också tillhandahållas. Stödet bör vara ekonomiskt, tekniskt, politiskt och rent humanitärt till de politiska fångarnas familjer. Det finns mycket kunskap och erfarenhet om demokratiövergång att hämta från EU:s nya medlemsländer.

EU bör också införa riktade sanktioner mot ministrar och höga tjänstemän i den kubanska regeringen. EU skulle t.ex. kunna arbeta för att begränsa deras rörelsefrihet utanför Kuba och frysa deras bankkonton m.m., precis som man agerat gentemot regeringsledamöter i t.ex. Zimbabwe.

Svenskt demokratibistånd till Kuba

Redan efter arresteringsvägen 2003 gjorde dåvarande biståndsminister Jan O Karlsson flera mycket skarpa uttalanden och förklarade bl.a. att det borde vara lika motiverat att stötta demokratirörelsen på Kuba som det en gång var att stötta ANC i Sydafrika. Även dagens biståndsminister Carin Jämtin har gjort uttalanden i samma riktning. Det är en mycket välkommen förändring i språkbruket, men någon förändring i praktiken har det ännu inte lett till.

Sidas årsrapport för 2004 visar inga spår av progressivt tänkande om hur Sverige bidrar till att demokratiseringen på Kuba kommer i gång, eller vad som ska förändras i biståndet. Enligt Sida består verksamheten i dag av ”ett begränsat program för utvecklingssamarbete” med Kuba. Syftet är kort och gott att ”skapa förutsättningar för reformer”. Ett viktigt mål är att stimulera till kontakter med omvärlden och inspirera till reformer som kan driva på utvecklingen. I rapporten uppges att utvärdering av ett flerårigt program för att utbilda kubanska funktionärer i modern nationalekonomi visar att pro-

Fel! Okänt namn på

grammet ”indirekt antas bidra till öppningar, inte bara på det ekonomiska området”.

Principer för det svenska biståndet till Kuba

Det är anmärkningsvärt att projektet som beskrivs ovan, sorteras in under Sidas projekt för demokrati och mänskliga rättigheter, men bara indirekt förväntas leda till någon typ av ”öppning” i det kubanska samhället.

Ingenstans i verksamhetsrapporten för 2004 står heller *hur* projekten på Kuba ska uppfylla målet att bidra till att skapa förutsättningar för demokratiska reformer. Inte heller finns det någon beskrivning av vilka resultat pengarna bidragit till. Har demokratiseringen kommit närmare tack vare stödet?

Till att börja med är det viktigaste att ta ställning till vem som är vår motpart i arbetet. Det blir ingen demokrati på Kuba utan demokrater. Och i dagens kubanska regering lyser demokraterna med sin frånvaro. Målet med Sveriges politik gentemot Kuba måste vara att bistå demokraterna i arbetet med att avsätta den kommunistiska regeringen, precis som Solidaritet gjorde i Polen, och andra demokratiska organisationer i Tjeckoslovakien och Ungern osv.

Men avsaknaden av förtroende för dem på Kuba som öppet och med fredliga medel arbetar för demokrati är slående i Sveriges politik. Men detta gäller inte bara kubaner på Kuba. Varken i den svenska Kubapolitiken, EU:s Kubapolitik, eller i några centrala politiska dokument som argumenterar för demokrati på Kuba finns ett ord om de kubaner som bor i Europa, eller hur dessa ska vara en del av demokratiseringsprocessen.

Den första viktiga principen för stödet bör alltså vara: Den huvudsakliga målgruppen för biståndet ska vara demokratiska kubanska organisationer på och utanför Kuba.

Nästa viktiga fråga är vad stödet ska innehålla. Den kubanska demokratiörelsens kanske främsta representant, Oswaldo Payá Sardiñas, befärad att det är de inom regimen som i dag proklamerar ”socialismen eller döden”, som kommer att bli framtidens business-klass på Kuba, precis som de blev när kommuniststaterna i Europa demokratiserades. Teknokraterna vet hur marknadsekonomin fungerar runtom i världen och vaktar därför sina positioner för att sitta i vinnarhälet när förändringarna inleds. I det f.d. kommunistiska Europa fanns det ingen förberedd lagstiftning för hur reformerna skulle gå till när förändringarna satte i gång. Många nödvändiga demokratiska reformer genomfördes inte heller.

Den andra principen för stödet är därför att de kubaner på och utanför Kuba som arbetar för demokratisering ska kunna vara tillräckligt förberedda, så att förändringarna verkligen leder till demokratisering och inte till ett nytt auktoritärt system som i dagens Vitryssland och Ryssland t.ex. Genom att förbereda sig för demokratiseringen kommer den närmare. Det svenska biståndet skulle kunna ta flera initiativ redan nu.

Sida bör ta fram en genomarbetad strategi för hur Sveriges och EU:s bistånd faktiskt ska bidra till målet om att skapa demokratiska reformer.

Fel! Okänt namn på

Denna strategi bör innehålla ett program för hur de kubaner som bor i Europa ska delta i arbetet för demokrati. Vågar vi inte lite på kubanerna som bor här kan vi lika gärna ge upp. Den bör också innehålla ett program för svenska folkrörelser som vill använda sina erfarenheter från demokratibiståndet i östra Europa på Kuba. Det skulle kunna se ut som det program för demokratibiståndsprojekt i Vitryssland som funnits i flera år.

Men även små aktiviteter som bidrar till att de kubanska demokraternas påtvingade isolering bryts skulle vara berömvärda. Regeringen skulle kunna bjuda en delegation representanter från olika delar av demokratirörelsen till Sverige. Ett högnivåbesök på Kuba som inkluderar möten med såväl demokraterna som med den kubanska regeringen skulle också vara positivt. Dessutom borde Sverige använda representanter för våra samarbetspartner som arbetar med demokratibistånd i Latinamerika för att förmedla erfarenheter till de kubanska demokraterna. Den kubanska regeringen isolerar sina medborgare från omvärlden. Sveriges uppgift ska vara att bryta denna isolering.

Stockholm den 18 september 2005

Cecilia Wigström (fp)

Birgitta Ohlsson (fp)

Allan Widman (fp)

Nina Lundström (fp)

Cecilia Wikström (fp)

Gabriel Romanus (fp)